

Merkantilorienteret fagdidaktisk tilgang i tysk

– ét bidrag til en fag-forandring

Tidligere udgivet i bogen
Transformationer – i social innovation og entreprenørskabsdidaktik
ISBN: 978-87-7298-976-1

Af Liv Fløe Müller, Læreruddannelsen i Aarhus (livm@via.dk)

Abstract

Kapitlets formål er at inspirere til en fagdidaktisk accentuering af et merkantilorienteret tysk fag med afsæt i det merkantile gymnasiums sprogfag. For fremmedsprogssprogene er uundgåelige at betone i den merkantile ungdomsuddannelse (hhx), fordi de, modsat de andre ungdomsuddannelser, er ekspliciteret i deres formålsbeskrivelse. På hhx ligger sprogfagene naturligt i slipstrømmen af de merkantil-økonomiske fag, hvilket er omdrejningspunktet for kapitlet. Kapitlet sigter derfor efter at bidrage til forskellige former for tysk, der kan have betydning for bl.a. den daglige undervisnings indholdsområder og fagets didaktik, og der argumenteres for, hvorfor en merkantilorienteret fagdidaktisk tilgang potentielt vil kunne give folkeskoleeleverne et indblik i forskellige ungdomsuddannelser.

Indledning

Fremmedsprogssprogene er uundgåelige at betone i den merkantile ungdomsuddannelse (hhx), fordi de, modsat de andre ungdomsuddannelser, er ekspliciteret i formålsbeskrivelsen (Bekendtgørelse af lov om de gymnasiale uddannelser, 2017): Sprogfagene ligger her i slipstrømmen af de merkantil-økonomiske fag. Kapitlets sigte er derfor at inspirere og bidrage til at medtage tyskfaget der, hvor for eksempel en merkantil-økonomisk tilgang står i centrum, herunder blandt andet at bidrage til virksomheders drift og økonomi. I det følgende undersøger jeg indledningsvist, hvad der karakteriserer tyskfaget i det merkantile gymnasium under henvisning til gymnasiefagets bekendtgørelse, hvorefter jeg vil præsentere en definition af en merkantilorienteret fagdidaktisk tilgang. Endelig vil jeg argumentere for, hvorfor det er vigtigt at inspirere og videreudvikle

Keywords: fremmedsprogssdidaktik, fagdidaktik, sprogfag i grundskolen, ungdomsuddannelse, merkantil

på en sådan fagdidaktisk forgrening af tyskfaget, især med fokus på, hvordan et merkantilorienteret tysk fag kan medvirke til elevernes ungdomsuddannelsesvalg i folkeskolen.

Tyskfaget har en vigtig og obligatorisk rolle sammen med de virksomheds- og samfundsøkonomiske fag (Bekendtgørelse af lov om de gymnasiale uddannelser, 2017): Eleverne stifter på hhx bekendtskab med minimum to obligatoriske fremmedsprog, dels i kraft af engelsk som et obligatorisk a-niveau-fag samt ét yderligere fremmedsprog på minimum b-niveau¹. Tysk har en vigtig plads som det dominerende 2. fremmedsprog – også i grundskolen. Vælger eleverne det merkantile gymnasium efter endt folkeskole, betyder det, at de kender til faget – såvel dets kundskabsområder som sproget – og at de nu møder faget ind i en merkantil-økonomisk diskurs, hvis indhold er i tæt kobling med det virkelighedsnære. Sprogfagene ligger således i slipstrømmen af de merkantil-økonomiske fag og må bl.a. indgå i en virkelighedsrelation (Bekendtgørelse af lov om de gymnasiale uddannelser, 2017). Denne profil kommer i tysk faget f.eks. til udtryk gennem et ekspliciteret erhvervsorienteret fokus. Et merkantilt tysk fag må derfor forstås ind i den skolediskurs, hvori især fag som afsætning, international økonomi og virksomhedsøkonomi er toneangivende. Tidligere har disse tre fag udgjort et særskilt fagdidaktisk slægtskab, samlet i lærebogen "Fagdidaktik i økono-

mifagene" (Lind et al., 2009). Sidenhen er denne fagdidaktik blevet revideret med en "Merkantil fagdidaktik" (Brunvold et al., 2019), der indeholder en bredere fagdidaktisk tilgang ved desuden at optage andre, klassiske skolefag såsom matematik (Melin, 2019), – og jeg mener, at også tysk har sin plads hér, hvorfor jeg i det følgende vil undersøge følgende to spørgsmål med henblik på, at et merkantilt tysk fag kan inspirere ud over det merkantile gymnasiums rammer:

- Hvad konstituerer tysk faget i den merkantile ungdomsuddannelse?
- Hvorfor er det vigtigt at tale om et merkantilt tysk fag?

For at kunne medtænke tysk og andre fremmedsprog i en merkantil fagdidaktik er det indledningsvist vigtigt at fastholde, at et såkaldt traditionelt sprogfag som tysk (f.eks. afspejlet i universitetets studieordning for tysk sprog, kultur og litteratur), hvis uddannelsesformål bl.a. er formidling, i forvejen henter sin basisviden fra flere fagområder: herunder lingvistik, litteratur-, medie- og samfundsvidenskab, historie og filosofi. Det er min påstand ved alene at tage afsæt i disse fagområder, at merkantile sprogfag er utilfredsstillende.

Først ved inddragelsen af et videnskabsområde, hvori virksomheders drift, herunder handel og indtjening, indgår, kan tysk faget for alvor blive en del af en merkantilorienteret didaktik. Samtidig muliggør dette at accentuere tysk fagets

fagdidaktiske forgrening, hvori flere former og diskussioner kan opstå.

En komplementær forgrening

I den merkantile ungdomsuddannelse udgør den erhvervsorienterede vinkel et automatisk delområde af fagets identitet og må forstås som dets metodiske og indholdsmæssige grundlag. Gennem accentueringen af det erhvervsmæssige adskiller faget sig fra det almene gymnasiums, når eleverne skal opnå kompetencer til at kunne kommunikere på tysk og opnå viden, kundskaber og færdigheder i og om faget (Læreplan Tysk fortsætter-sprog B (hhx), 2017). Erhvervsmæssige forhold i tysksprogede lande og områder indtager således en vigtig plads i fagets formål sammen med kulturelle og samfundsmæssige forhold.

Tysk på hhx bidrager til, at eleverne med refleksivitet og forståelse kan gå i dialog med andre – også i erhvervsmæssige sammenhænge – i en globaliseret og digitaliseret verden, hvorfor det erhvervsorienterede spiller en afgørende rolle i at udvikle og udfordre elevernes interkulturelle kompetence. Som en del af fagets kerne stof indgår bl.a. tekst- og casematerialer om tyske virksomheder. Desuden skal eleverne kunne inddrage og anvende erhvervsrelateret terminologi og fraser i arbejdet med virksomheders eksterne kommunikation, såvel skriftligt som mundtligt, som eleverne skal opnå faglig fordybelse, viden og kundskaber med. Den merkantile profilering

tydeliggøres dermed i tysk faget i, med og gennem det erhvervsorienterede.

Foruden dette består fagets kerne stof også af et bredt udvalg af tysksprogede fiktive og ikke-fiktive multimodale teksttyper og -genrer. Eleverne får herigennem en kunstnerisk oplevelse, der f.eks. styrker deres æstetiske bevidsthed. De opnår hermed en varieret og nuanceret indsigt i kulturelle, historiske, samfundsmæssige – og desuden – erhvervsmæssige forhold i tysksprogede lande med fokus på især Tyskland, fremfor Østrig, Schweiz eller Liechtenstein (Læreplan Tysk fortsætter-sprog B (hhx), 2017).

At den æstetiske bevidsthed og det erhvervsorienterede er komplementære på hhx, genspejler en forgrening af tysk fagets vidensgrundlag: Den æstetiske tradition er typisk kendetegnet ved en klassisk sproguddannelse, som f.eks. afspejles i studieordningen for f.eks. bacheloruddannelsen i tysk sprog, litteratur og kultur (se eksempelvis i Studieordning for bacheloruddannelsen i tysk sprog, litteratur og kultur, 2022). Den erhvervsorienterede vinkel, der bl.a. ses i fagets indhold om tyske virksomheder og erhvervsrelateret terminologi og fraser (mundtligt og skriftligt), kan stærkere genkendes i studieordningen for f.eks. bacheloruddannelsen i international virksomhedskommunikation i tysk, som rammesætter at bruge sproget på en særlig måde og ind i en specifik kontekst (Studieordning for bacheloruddannelsen i

Deutsch

international virksomhedskommunikation i tysk, 2022).

Formålet med sidstnævnte uddannelse er især at blive i stand til at varetage forskelligartede kommunikationsopgaver i en dansk-tysk virksomhedskontekst, som virksomhederne og organisationerne "er afhængige af for effektivt at kunne drive virksomhed internationalt." (Studieordning for bacheloruddannelsen i international virksomhedskommunikation i tysk, 2022). Hovedvægten ligger på det erhvervsmæssige ved at fremhæve virksomhedens drift og sprogets funktion heri. Uddannelsens overordnede fokus er desuden på det internationale i et markedsperspektiv: "At understøtte virksomheder og organisationer på deres respektive markeder." (Studieordning for bacheloruddannelsen i international virksomhedskommunikation i tysk, 2022).

Det virksomheds- og erhvervsorienterede fokus flugter med betydningen af det merkantile, jf. den danske ordbog: "At vedrøre handel og indtjening" (www.ordnet.dk, u.å.) og understreger, hvad tyskfaget på hhx også indeholder, og faget får derigennem et økonomisk islæt. Med andre ord vil tyskfaget først med bevidstheden om sammenkoblingen af den klassiske og erhvervsorienterede forgrening kunne indtage en gyldig og tydelig plads i en merkantil fagdidaktik.

Didaktisering af tyskfaget

Med referencer til universitetets studieordninger kan det nu lyde som: Hvad der muliggør at tale om et merkantilt tysk fag, er fagvidenskaber og deres fagkundskaaber. Sådan er det selvfølgelig ikke, når der dels tales om et skolefag, nemlig at lære tysk i skolen, og dels tales om et formidlingsgrundlag, nemlig at lære nogen tysk. Selvom Stein Sjøberg understreger, at fagdidaktikkens funktion er "(...) å reflektere over sammenhengen mellom vitenskapens fag og skolens fag" (Sjøberg, 2009, s. 40), understreges det hos Qvortrup, Krogh og Christensen i forlængelse af Sigmund Ongstad, at fagdidaktikken ikke uden videre må forstås som en forlængelse af videnskabsfag: "Fagdidaktikkens specifikke formål bliver i højere grad at formidle og skabe et skolefag, som har en anden funktion end basisfaget har." (Krogh et al., 2016, s. 80). Først i det øjeblik, hvor didaktik ikke opfattes som "noe isolert, som ligger utenfor faget eller fagkunnskapen, men noe dynamisk som virker nærmest innenfra på fagets hva, så siver det didaktiske inn i 'faget'", hvilket er medvirkende til at restrukturere eller at omdefinere faget og didaktikken på en sådan måde, at det bliver umuligt at skille dem ad (Ongstad, 2006, s. 27).

Fagdidaktikken, der hører til en konkret læringssituation, vil altid være en omdannelse og en nyskabelse af fagvidenskaben ind i en skolefaglig kontekst, hvilket er, hvad Ongstad understreger i begrebet

didaktisering: Heri ligger ideen om fagdidaktik som en evig proces, hvor kun en lærebog om et fags didaktik kan opfattes som et færdigt og fuldstændigt produkt - for at sætte Ongstad på spidsen. Hos ham er fagdidaktikken foranderlig ved også at være et udtryk for et fags potentiale; hvad der endnu ikke er tænkt og derfor levner plads til udvikling (Ongstad, 2006, s. 20). Dette gør didaktiseringen både indre og ydre motiveret:

"Didaktisering av fag og kunnskap skjer gjennom ulike prosesser og mekanismer som reformer, fagkritikk, fundamental fagtvil, forskning mer generelt, konkrete forskningsprogrammer, semiotisk bevissthet om kunnskap og læring som tegn (...), erkjennelse av kunnskapens relativitet (...), særkunnskapens infiltrering i livets mange sider, økt innsikt i fagspråket og fagteksterne" (Ongstad, 2006, s. 36)

Didaktisering bliver hos Ongstad altså en diskursiv, semiotisk eller tekstlig proces, der fletter et fag eller dets kundskabsområder sammen med metakundskaber om faget i nye sammenhænge - under pres af et evigt forandrende samfund (Ongstad, 2006, s. 36). Først i det øjeblik, hvor den norske dramatiker Henrik Ibsens faste og ubestridelige plads i den litterære kanon i norsk-undervisningen ikke længere var en selvfølgelighed i skolerne i Norge, blev der født en Ibsen-didaktik. Betegnelsen synliggør, at videreformidlingen af

Ibsens litteratur ikke længere henstår uanfægtet hos kommende generationer og derfor nu må legitimeres gennem en eksplicitering (Ongstad, 2006).

Det drejer sig hos Ongstad således om "(...) en stadig refleksion og kommunikation om undervisning i faget" og om et fags egen selverkendelse (Krogh, 2017, s. 573). Gennem disse processer bliver fagdidaktikken mere end blot et videnskabsfag lagt til - og sammen med - didaktik. Det er derfor ud af spørgsmål, såsom: 'Hvad skal vi bruge faget til?', at potentiale(r) til at kunne accentuere fagets retninger vokser.

En virkelighedsnær fagdidaktik

Dette er et spørgsmål, der kan genkendes i forbindelse med fremmedsprogenes kriser både i skolerne og i samfundet, og det er et spørgsmål, der netop ind i en merkantil-økonomisk didaktisk sammenhæng har

Heri ligger ideen om fagdidaktik som en evig proces, hvor kun en lærebog om et fags didaktik kan opfattes som et færdigt og fuldstændigt produkt - for at sætte Ongstad på spidsen.

en afgørende plads hos den tyske økonomi-didaktiker Tim Engartner. Han tilføjer foruden fagvidenskaber og didaktik nemlig også en erhvervsmæssig anvendelse til sin definition af, hvad der udgør begrebet fagdidaktik. Engartners tilgang kan derfor i denne sammenhæng hjælpe til at accentuere et merkantilt tysk fag med spørgsmål, som tysk faget til tider kan være nødsaget til at stille sig selv, både faginternt og -eksternt: Hvilken funktion har faget, og hvordan kan det bruges uden for skolen?

Hos Engartner fungerer fagdidaktikken nærmere bestemt som bindeled imellem viden, videregivelse af viden og ikke mindst af anvendelsen: "Fagdidaktikker er videnskab om fagspecifik formidling og læring inden og uden for skolen [og] overtager på den måde opgaven at reflektere over læring og undervisning" (Engartner, 2010, s. 16, min oversættelse). Engartner understreger især de økonomiske fags muligheder i at forberede til erhverv og de økonomiske fagområders potentiale til at kunne bidrage til almen dannelse: Uden en accentuering af en økonomididaktik og en økonomisk logik indfanges arbejds-, erhvervs- og livsvirkeligheden kun ufuldstændigt, og eleverne får derved ikke svar på eksistentielle spørgsmål, hvilket i sidste ende kan gå ud over dannelsen (Engartner, 2010, s. 17).

En økonomi- og erhvervspædagogik og -didaktik

Engartner indskriver sig grundlæggende i en didaktisk tysk tradition, hvori *Wirtschaftspädagogik* og -didaktik har veletablerede pladser. Substantivet *Wirtschaft* kan ind i det danske oversættes såvel med økonomi, som det kan oversættes med erhverv. Hos Engartner tager begrebet mest sit afsæt i det første i forbindelse med undervisningen af økonomi og politik, hvorimod Hahn og Euler forstår begrebet bredere (Euler & Hahn, 2004). Hos dem ses *Wirtschaftsdidaktik*, her oversat til økonomi- og erhvervsdidaktik, som et delelement af et overordnet begreb om *Wirtschaftspädagogik*. Økonomi- og erhvervspædagogik definerer Euler og Hahn som en teori, hvis mål er en dannende forberedelse til at kunne håndtere og overkomme socio-økonomiske livssituationer (Euler & Hahn, 2004, s. 74). Selvom deres definition kritiseres for sin bredde og begrebslige grænseløshed (Christensen, 2019, s. 27), muliggør bredden af den årsag, at også andre fagområder kan drage nytte heraf, herunder at sprogfagene kan indtage en plads i en merkantil-økonomisk kontekst.

Euler og Hahns definition af socio-økonomiske livssituationer spiller derfor en vigtig rolle i en merkantil didaktisk tilgang i tysk faget. Først og fremmest forstår de sådanne livssituationer som situationer, hvori mennesket konfronteres med opgaver, der grundlæggende er økonomiske.

Dette kan omhandle f.eks. indkomst, forbrug, forbrugssituationer (både generelle og specifikke), som det kan gælde påvirkning af reklamer. Økonomiske livssituationer og opgaver vil ifølge Euler & Hahn i sidste ende altid være indlejret i en form for social kontekst, der derfor må have plads i det praktiske (Euler & Hahn, 2004, s. 75). Når disse økonomiske aspekter på den ene eller anden måde adresseres i undervisningen, kan det understøtte en merkantil-orienteret tilgang i sprogfagene og være anledning til at accentuere denne tilgang med en fagdidaktisk berettigelse og eksplicitering.

Eulers & Hahns forståelse af en økonomi- og erhvervsdidaktik forstås i sidste ende mere situationskonkret end Engartners, som: En teori, der indeholder kommunikative formidlings- og læringssituationer, som forbereder individet, nærmere eleven, på at kunne håndtere og overkomme socio-økonomiske livssituationer og derved danne dem – og dannes af dem (Euler & Hahn, 2004, s. 76). Det kommunikative element muliggør især, at tysk faget kan indtage en plads i denne økonomi- og erhvervsdidaktiske sammenhæng. Sproget får og har en funktion i en erhvervsmæssig sammenhæng, der kan være gevinst- og profitorienteret, hvori indkomst, forbrug og forbrugssituationer indgår, som det også kan være æstetisk bevidstgørende f.eks. ved hjælp af reklamer.

Hvorfor det er vigtigt at tale om et merkantilt tysk fag?

Som det fremgår af læreplanen for tysk på hhx, bør undervisningen tilrettelægges således, at det tager udgangspunkt i et fagligt niveau, der svarer til elevernes niveau opnået i og med folkeskolen (Læreplan Tysk fortsættersprog B (hhx), 2017). Selvom mange elever har stiftet bekendtskab med tysk faget som deres 2. fremmedsprogsfag i folkeskolen, vil potentielle og kommende hhx-elever i udkolingen endnu ikke kende til gymnasieprofilens ekspliciterede fokus på det erhvervsorienterede og dets merkantil-økonomiske slipstrøm ind i tysk faget. Det merkantile er ukendt, fordi en praksis- eller erhvervsorienteret vinkel ikke som sådan indgår i fagformålet i grundskolens tysk fag (Tysk - Fælles Mål, 2019).

At et fremmedsprogsfag som tysk spiller en vigtig rolle i forståelsen af det merkantile gymnasium (ved siden af de merkantil-økonomiske fag), betyder også, at fremmedsprogfagene kan have et medvirkende potentiale til at forberede eller introducere det merkantile tysk fag til og for eleverne i beslutningsfasen i forbindelse med en potentiel overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse. I yderste instans kan faget med sin fagdidaktisk accentuering hjælpe eleverne i deres beslutningsproces om en ungdomsuddannelse og have en betydning i brobygningen imellem uddannelsesniveauerne. Brobygning forstås i forlængelse af bekendtgørelsen om bro-

bygning til ungdomsuddannelserne som en vejledningsindsats og undervisningsforløb i folkeskolen, der giver eleverne "bedre muligheder for og motivation til at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse samt udvikle den unges faglige og personlige kompetencer" (Bekendtgørelse om introduktionskurser og brobygning til ungdomsuddannelserne, 2023).

Det merkantile som en transitionshjælp

Begreberne 'brobygning' og 'overgang' er, som Kanareva-Dimitrovska, Andersen og Kjærgaard pointerer, knyttet til transitionsforskning, som især beskæftiger sig med overgange fra en fase i livet til en anden, og hvis omdrejningspunkt er en forandringsproces hos eleverne (Gueudet et al., 2016; Kanareva-Dimitrovska et al., 2021). Transitioner kan være mangeartede, og hos matematikfagets didaktiker Michal Yerushalmy gør overgange sig synlige i konkrete læringssituationer og i ændringer af ens synspunkter eller perspektiver (Yerushalmy, 2005, s. 37). Ghislaine Gueudet et al. tager ligeledes afsæt i matematikfagets didaktik og skelner imellem to forskellige måder, som overgange kommer til udtryk på: I en epistemologisk og kognitiv form (hvis afsæt er Yerushalmys begreb om kritisk transition) og i en sociokulturel, omverdensorienteret form (Gueudet et al., 2016; Kanareva-Dimitrovska et al., 2021). I den epistemologiske og kognitive transition træder man ind i og indgår i en anderledes diskurs end tidligere. Denne ændring gør sig således gældende i f.eks. sproget,

symboler og repræsentationer, der alle bidrager bredt til at ændre ens perspektiv på, hvad man end står over for (Yerushalmy, 2005, s. 37). Den epistemologiske og kognitive transition er i vekselvirkning med hinanden i overgangssituationen, hvilket betyder, at den epistemologiske forhindring er en del af den kognitive transition – og omvendt. I sit moment som en oplevet forhindring vil den epistemologiske transition skabe en form for kognitiv afbrydelse eller forstyrrelse hos den lærende og vil ikke kunne undgås i en lærings-sammenhæng (Gueudet et al., 2016, s. 3). Af den årsag er det vigtigt for læreren at være opmærksom på.

Den sociokulturelle transition sker hos individet, når det bevæger sig fra en gruppe eller funktion til en anden og dermed befinder sig i en anden gruppe eller funktion end tidligere. Denne form for transition kan betragtes både horisontalt og vertikalt, når Gueudet et al. pointerer, at: "While transition from primary to secondary school is a non-reversible process corresponding to a temporal progression, students can simultaneously take courses in two languages and can certainly experience their families and schools simultaneously" (Gueudet et al., 2016, s. 4). Kanareva-Dimitrovska, Andersen og Kjærgaard sidestiller af den årsag den institutionelle overgang med den sociokulturelle transition, eftersom denne ikke kun refererer til forskellige grupper, men også kan referere til forskellige institutionelle

niveauer eller systemer (Kanareva-Dimitrovska et al., 2021, s. 16). I den forbindelse understreger de, er det derfor afgørende i brobygningsforløbet at forberede eleverne på begge former for transitioner: både den vidensorienterede og -ændrende overgang og den omverdensorienterede overgang, hvor grupper og institutioner ændres.

I den seneste adfærdsundersøgelse, som er udgivet af Danske Erhvervs- og Gymnasieskoler, viser læreren sig, sammen med både forældre og UU-vejledere, at spille en vigtig rolle i elevernes uddannelsesvalg (Schultz, 2022). Samtidig fremfindes det, at lærere og UU-vejledere især vejleder på et systemmæssigt niveau, hvilket kan modsvare, hvad der netop er blevet døbt den omverdensorienterede transition: Den, hvori de institutionelle forandringer bliver tydelige. I undersøgelsen fremhæves bl.a., at eleverne får vejledning på ungdomsuddannelsernes struktur (Schultz, 2022). For også at kunne forberede eller introducere en epistemologisk og kognitiv transition hos eleverne er udviklingen og accentueringen af et tysk fag, der afspejler en merkantil-økonomisk diskurs, og dermed den merkantile profilering, således vigtig også i elevernes ungdomsuddannelses-beslutning.

Dansk Industri har sammen med andre vigtige samfundsmæssige aktører ad flere omgange understreget, at det er nødvendigt for danske virksomheders internationale aktiviteter at have medarbejdere, der

har kompetencer inden for såvel fremmedsprog som for kulturforståelse (Petersen & Sørensen, 2021). I denne forbindelse peger en analyse foretaget af Dansk Industri (2021) på, at virksomheder, der er internationalt orienteret, foruden engelskkundskaber: "[M]ere end seks ud af ti virksomheder (62 pct.) peger på tysk som en fremmedsprogskompetence, de får behov for inden for de næste fem år." (Amir & Mortensen, 2021). Det er dog ikke (kun) den traditionelle sproguddannelse, virksomheder efterlyser, men også hvad de kalder medarbejdere med dobbeltkompetencer: "Som samfund har vi brug for smede, elektrikere, ingeniører og marketingmedarbejdere, der kan begå sig på tysk og fransk, når danske virksomheder skal sælge deres produkter på de internationale markeder." (Petersen & Sørensen, 2021). Et sådant potentiale og stærkere praksisnært sigte i tysk faget kan være ét muligt svar på flere elevers manglende inspiration til: Hvorfor skal vi *egentlig* lære tysk? Den praktiske dimension på hhx, hvis centrale element, ved siden af den almene anvendelse af sproget, er den erhvervsmæssige, er tysk fagets identitetsgrundlag i det merkantile gymnasium. Det merkantile tysk fag får derfor senest sin berettigelse og nødvendighed i og med, at (sam)handelen med andre lande er afgørende for den danske økonomi. I denne indbyrdes handel har sprog en afgørende betydning, dels i forhandlingssituationer og dels i virksomhedernes markedsfremstød.

Selvom et merkantilt tysk fag notorisk og primært er et tysk fag, der praktiseres på det merkantile gymnasium, kan det med en merkantil-økonomisk fagdidaktisk tilgang give anledning til at accentuere fagets praksispotentiale – som nævnt også tidligere end i gymnasiet. Desuden kan dette være bidragende til at lade sprogfagene genopfinde deres egne, fagdidaktiske særegenhed, selvom der altid vil være lighedspunkter de forskellige sprog imellem. Med et praksisorienteret, merkantil-økonomisk orienteret tysk fag bliver det yderligere muligt at fremhæve tysk fagets vigtighed som tilhørende et naboland, efter inspiration fra dansk fagets nabosprogsdidaktik (Madsen, 2006). I denne sammenhæng menes slet og ret den geografiske placering, mindre end den sproglige. Med andre ord, at Tyskland er Danmarks naboland - samt en vigtig og naturlig handelspartner.

Som spørgsmålet om, hvorfor elever skal lære tysk, vidner om, har sprogfagene i deres helhed allerede i mange år lidt under stedmoderlighed, heriblandt motivationelle og politiske udfordringer på tværs af uddannelsesinstitutionerne (Andersen & Blach, 2010; Winther, 2020) og deraf også en udtrykt bekymring for sprogfagernes fremtid (Epinion, 2021). Der er endda fra tid til anden stillet spørgsmål ved fagets berettigelse, senest i folkeskolen (Jakobsen, 2021). Selvom disse udfordringer ingenlunde er opløftende eller befordrende, giver det dog alligevel nu mulighed

for selvransagelse og en accentuering af, hvad sproget og faget også kan bidrage til: økonomi, handel og indtjening.

Opsamling

I tysk faget på hhx har fremmedsprogsfagene en vigtig plads i formålsbeskrivelsen. Dette giver anledning til at accentuere og udvikle faget ind i en merkantil-økonomisk fagdidaktisk sammenhæng og muliggør at tale om en fagdidaktisk forgrening af faget. Tysk har i den merkantile ungdomsuddannelse en erhvervsorienteret vinkel, f.eks. i arbejdet med virksomheders eksterne kommunikation gennem erhvervsrelateret terminologi og fraser, der blandt andet kan bidrage til virksomheders handel og drift. Samtidig med dette inkluderer faget en æstetisk bevidsthed og giver eleverne, ud over det erhvervsorienterede, en nuanceret forståelse af kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i især Tyskland. Et merkantilt orienteret tysk fag kan derfor forstås som en komplementær tilgang, hvori erhvervsorienterede og æstetiske elementer går hånd i hånd, og disse grene kan genkendes fra eksempelvis universitetet og dets fagvidenskaber. Ifølge Sigmund Ongstad må fagdidaktik dog ikke ses alene som en forlængelse af videnskabsfag, men må tage højde for en skolefaglig kontekst og vil derfor være en evig dynamisk proces. Fagdidaktik er derfor en refleksion over faget, der både er indre og ydre motiveret, bl.a. i kraft af skiftende samfundsforhold. Gennem Tim Engartners forståelse af fagdidaktik kan

desuden tilføjes en erhvervsmæssig anvendelse. Her må fagdidaktik ikke kun reflektere læring og undervisning, men også hvilken funktion faget har, og hvordan det kan bruges uden for skolen. Engartner og andre tyske didaktikere, såsom Euler og Hahn, gør derfor fagdidaktik til et bindeled mellem teori, praksis og anvendelse ved f.eks. at forberede eleverne til at kunne navigere i socio-økonomiske livssituationer. At accentuere og tale om et merkantilorienteret tysk fag er vigtigt, fordi det blandt andet kan tjene som brobygning for eleverne i deres proces fra folkeskole til ungdomsuddannelse. I grundskolen har

tysk faget ikke nødvendigvis en ekspliciteret erhvervsorienteret vinkel. En merkantilorienteret tilgang til tysk i folkeskolen kan derfor potentielt hjælpe eleverne, senest i udskolingen, i deres proces, overvejelser og beslutning om et potentielt ungdomsuddannelsesvalg. Her kan tysk faget medvirke i elevernes epistemologiske og kognitive overgang fra folkeskole til gymnasium ved at give indblik i en særlig form for tysk fag med sit praktiske, erhvervsorienterede perspektiv, der ligger i slipstrømmen af de merkantil-økonomiske fag.

¹ Dette er anderledes for følgende ungdomsuddannelser (Bekendtgørelse af lov om de gymnasiale uddannelser, 2017):

- På uddannelsen til teknisk studentereksamen (htx) er 2. fremmedsprog ikke obligatorisk, men skal udbydes som ét ud af syv mulige valgfag, dette kan være tysk.
- På en række uddannelser til erhvervsfaglig studentereksamen (eux) skal eleverne have et 2. fremmedsprog på minimum C-niveau, dette kan være tysk.
- For at kunne søge optagelse på uddannelsen til hf-eksamen (hf) skal eleverne have modtaget prøveforberedende undervisning i 2. fremmedsprog i folkeskolen (eller hvad der svarer hertil), men 2. fremmedsprog er ikke et obligatorisk fag i hf-uddannelsen. 2. fremmedsprog kan udbydes som et valgfag, dette kan være tysk.

Referencer

- Amir, R., & Mortensen, I. B. (2021). *Fremmedsprog og dobbeltkompetencer er vigtige for danske virksomheder*. Dansk Industri. <https://www.danskindustri.dk/arkiv/analyser/2021/9/fremmedsprog-og-dobbeltkompetencer-er-vigtige-for-danske-virksomheder/>
- Andersen, H. L., & Blach, C. (2010). *Tysk og fransk fra grundskolen til universitetet*. Aarhus Universitetsforlag.
- Bekendtgørelse af lov om de gymnasiale uddannelser, LBK nr 957 af 22/06/2022 (2017). <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/957>
- Bekendtgørelse om introduktionskurser og brobygning til ungdomsuddannelserne, (2023). <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2023/165>
- Brunvold, M., Brøting, T., Bülow, M. W., et al. (2019). *Merkantil fagdidaktik*. Systime.
- Christensen, T. S. (2019). Fagdidaktiske mønstre i de merkantile fag. I M. Brunvold, T. Brøting, M. W. Bülow, & et al. (Red.), *Merkantil fagdidaktik* (s. 25–62). Systime.
- Engartner, T. (2010). *Didaktik des Ökonomie- und Politikunterrichts*. Ferdinand Schöningh Verlag.
- Epinion. (2021). *Kortlægning af fremmedsprog i uddannelsessektoren*. Det Nationale Center for Fremmedsprog. <https://ncff.dk/didaktisk-udvikling-viden-og-behov/kortlaegning-af-fremmedsprog-i-uddannelsessektoren>
- Euler, D., & Hahn, A. (2004). Wahl des Aussichtspunktes: Welches Verständnis von Wirtschaftsdidaktik liegt diesem Buch zugrunde? I *Wirtschaftsdidaktik* (s. 73–84). Haupt Verlag.
- Gueudet, G., Bosch, M., diSessa, A. A., Kwon, O. N., & Verschaffel, L. (2016). *Transitions in Mathematics Education*. Springer.
- Jakobsen, F. G. (2021). *Lærer: Fjern tysk—Det er et levn fra fortiden*. <https://www.folkeskolen.dk/arbejdsliv-besparelser-faglig-fuser/laerer-fjern-tysk-det-er-et-levn-fra-fortiden/1330741>
- Kanareva-Dimitrovska, A., Andersen, M. S., & Kjærgaard, H. W. (2021). Overgange og brobygning—Teori og praksis. *Sprogforum*, 2021(73), 15–21. DOI: <https://doi.org/10.7146/spr.v27i73.132173>
- Krogh, E. (2017). Fagdidaktik. I J. Dolin, G. H. Ingerslev, & H. S. Jørgensen (Red.), *Gymnasiepædagogik—En grundbog* (3. udg., s. 561–576). Hans Reitzels Forlag.

- Krogh, E., Qvortrup, A., & Christensen, T. S. (2016). *Almendidaktik og fagdidaktik*. Frydenlund.
- Lind, A., Achilles, M., Hansen, J. D., & Henriksen, P. (2009). *Fagdidaktik i økonomifagene*. Columbus.
- Læreplan Tysk fortsættersprog B (hhx), (2017). <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/gym-laereplaner-2017/hhx/tysk-fortsatetersprog-b-hhx-august-2017.pdf>
- Madsen, L. (Red.). (2006). *Nabosprogsdidaktik*. København: Dansk lærerforeningens Forlag.
- Melin, J. (2019). At undervise i matematik. I *Merkantil fagdidaktik* (s. 311–324). Systime.
- Ongstad, S. (Red.). (2006). *Fag og didaktik i læreruddanning*. Universitetsforlaget.
- Petersen, J., & Sørensen, L. S. (2021). *Sprog skaber forbindelser og forretning*. <https://ufm.dk/ministeriet/ministeren/artikler-og-indlaeg/sprog-skaber-forbindelser-og-forretning>
- Schultz, A.-S. F. (2022). *Unge valg rejse mod HHX og HTX*. Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier. <https://deg.dk/nyheder/ny-analyse-om-unges-valgrejse-mod-hhx-htx>
- Sjøberg, S. (2009). *Naturfag som allmændannelse—En kritisk fagdidaktik* (3. udg.). Gyldendal Akademisk.
- Studieordning for bacheloruddannelsen i international virksomhedskommunikation i tysk, (2022). <https://eddiprod.au.dk/EDDI/webservices/DokOrdningService.cfc?method=visGodkendtOrdning&dokOrdningId=17288&sprog=da>
- Studieordning for bacheloruddannelsen i tysk sprog, litteratur og kultur, (2022). <https://eddiprod.au.dk/EDDI/webservices/DokOrdningService.cfc?method=visGodkendtOrdning&dokOrdningId=17286&sprog=da>
- Tysk—Fælles Mål, (2019). https://emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_FaellesMål_Tysk.pdf
- Winther, T. M. (2020, juli 28). Sprogfagene er stadig i krise. *Kristeligt Dagblad*. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/sprogfagene-er-stadig-i-krise1>
- www.ordnet.dk. (u.å.). Merkantil. I *Den danske ordbog*. Hentet 31. oktober 2022, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=merkantil&tab=for>
- Yerushalmy, M. (2005). Challenging known transitions: Learning and teaching algebra with technology. *For the Learning of Mathematics*, 25(3), 37–42. <http://www.jstor.org/stable/40248510>